

39 Unie Polski w XIV–XV w.

WYMAGANIA WYNIKAJĄCE Z PODSTAWY PROGRAMOWEJ

XII. Polska w XIV i XV wieku.

Uczeń:

1) opisuje proces zjednoczeniowy i rozwój terytorialny państwa polskiego w XIV i XV wieku;

Aktualne brzmienie punktu podstawy programowej z 2024 r.:

1) opisuje proces zjednoczeniowy i zmiany terytorialne państwa polskiego w XIV i XV w.

3) wyjaśnia międzynarodowe i wewnętrzne uwarunkowania związków Polski z Węgry i Litwą w XIV i XV w.;

4) wyjaśnia początek ewolucji unii polsko-litewskiej; od unii w Krewie do unii w Horodle;

6) zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w XIV i XV wieku.

CZAS ZAJĘĆ

1 godzina lekcyjna

CELE LEKCJI

Uczeń:

ZNA

- daty: 1339, 1370, 1374, 1384, 1385, 1386, 1401, 1413
- postacie: Ludwika Węgierskiego, Jadwigi Andegaweńskiej, Władysława Jagiełły, Witolda
- postanowienia drugiego zjazdu w Wyszehradzie
- przyczyny unii polsko-węgierskiej
- treść przywileju koszyckiego
- postanowienia umowy w Krewie
- treść postanowień unii wileńsko-radomskiej i horodelskiej

ROZUMIE

- pojęcia: unia personalna, przywilej szlachecki
- znaczenie unii Polski z Węgry oraz unii polsko-litewskiej
- międzynarodowe konsekwencje zawarcia unii polsko-litewskiej

POTRAFI

- opisać stosunki polsko-węgierskie w XIV w.
- wyjaśnić znaczenie przywileju koszyckiego
- podać przyczyny i skutki unii Polski z Węgry
- opisać stosunki polsko-litewskie w XIV–XV w.

- wyjaśnić przyczyny i skutki unii Polski z Litwą
- wskazać na mapie obszar państwa polskiego w 1385 r. oraz granice państwa litewskiego w 1385 r.
- omówić znaczenie unii w Horodle dla Polski i Litwy

I. WPROWADZENIE

Podajemy temat i główny cel lekcji. Wyświetlamy film *Unie Polski w XIV–XV w.*

II. ROZWINIĘCIE

Prosimy uczniów, aby przypomnieli sobie, kto był pierwszym władcą Polski z dynastii Piastów. Mówimy o tym, że przez wieki uważano, iż do przetrwania dynastii potrzebny jest męski potomek, bo tylko synowie dziedziczyli tron. Kazimierz III Wielki miał kilka żon, ale rodziły mu się wyłącznie córki. Wydawane za mąż za władców innych krajów pomagały królowi w zawieraniu sojuszków. W związku z tym, że Kazimierz Wielki nie miał męskiego potomka, dynastia Piastów wygasła. Wyjaśniamy uczniom, że polski król, zanim umarł, zawarł umowę z jednym z władców sąsiadującego kraju.

Uczniowie czytają tekst źródłowy (m1, s. 404), a następnie odpowiadają na pytania:

- ▶ Jakie osoby zostały wymienione w tekście?
- ▶ Jakie stosunki pokrewieństwa łączyły Kazimierza Wielkiego z Ludwikiem Węgierskim?
- ▶ Jakie decyzje podjęto na zjeździe w Wyszehradzie w 1339 r.?

Wyjaśniamy, że ostatecznie po śmierci Kazimierza Wielkiego w 1370 r. tron w Polsce objął Ludwik Węgierski, co zostało zagwarantowane we wcześniejszych umowach z władcą Węgier. Wstąpienie na tron króla węgierskiego zapoczątkowało unię personalną między Polską a Węgrami.

Pytamy uczniów:

- ▶ Czym była unia personalna?

W razie problemów z uzyskaniem odpowiedzi uczniowie mogą przeczytać definicję w podręczniku (s. 405).

Informujemy uczniów, że również Ludwik Węgierski nie doczekał się męskiego potomka. Miał jedynie cztery córki: Marię i Katarzynę (obie zmarły w dzieciństwie) oraz drugą Marię i Jadwigę. Maria wyszła za mąż za margrabiego brandenburskiego Zygmunta Luksemburskiego, a Jadwiga pierwotnie miała zostać żoną Wilhelma Habsburga. W ten sposób Ludwik Węgierski realizował politykę dynastyczną.

Wyjaśniamy uczniom, że Ludwik Węgierski musiał przekonać polską szlachtę, by zgodziła się przekazać tron jego córce. Z tego powodu w 1374 r. wydał przywilej koszycki.

Uczniowie czytają tekst źródłowy (m2, s. 405), a następnie odpowiadają na pytania:

- ▶ Jakie prawa uzyskała polska szlachta?
- ▶ Dlaczego tylko szlachta otrzymała ten przywilej, a nie całe społeczeństwo?

Informujemy uczniów, że Ludwik Węgierski zmarł w 1382 r. W 1384 r., po dwuletnim okresie nieporozumień między szlachtą polską a stroną węgierską, Jadwiga została koronowana na królową Polski. Należało teraz znaleźć jej męża.

Zadajemy pytanie:

- ▶ Gdybyście mieli znaleźć Jadwidze męża, gdzie byście go szukali? Na co zwrócilibyście uwagę?

Uczniowie na podstawie mapy (m4, s. 407) odpowiadają na pytania:

- ▶ Z kim od XIV w. była skonfliktowana Polska i z kim stoczono bitwę pod Płowcami?
- ▶ Jakiemu innemu państwu również zagrażał zakon krzyżacki?
- ▶ Jaką ziemię na terenie Litwy i dlaczego chcieli zająć Krzyżacy?

Prosimy uczniów, aby przeczytali podrozdział *Przyczyny unii polsko-litewskiej* (s. 406). Pytamy:

- ▶ Jakie jeszcze kwestie wskazywały na to, że władca Litwy będzie dobrym kandydatem na męża Jadwigi?
- ▶ Jakie korzyści osiągnęłaby Litwa dzięki zawarciu unii z Polską?

Następnie uczniowie oglądają fresk *Pochód narodów Europy do Krzyża* (m3, s. 406–407) i wykonują polecenie 1 (s. 407).

Wyjaśniamy, że Królestwo Polskie i Węgry były krajami chrześcijańskimi, a Litwa – pogańskim. Należało zatem uregulować tę kwestię. W 1385 r. Polska i Litwa zawarły umowę w Krewie.

Prosimy uczniów, aby przeczytali tekst źródłowy (m5, s. 408) i odpowiedzieli na pytanie:

- ▶ Jakie były postanowienia umowy zawartej w Krewie?

Możemy zapytać uczniów, czy pamiętają podobną sytuację z historii naszego kraju, kiedy doszło do sojuszu Polski z innym państwem popartego małżeństwem i przyjęciem chrztu.

Uczniowie czytają podrozdział *Umowa w Krewie i unia polsko-litewska* (s. 408–409). Zadajemy pytania:

- ▶ W jaki sposób zrealizowano postanowienia umowy w Krewie?
- ▶ Jaki stosunek do unii polsko-litewskiej mieli Witold i szlachta litewska?
- ▶ Jak zmieniła się sytuacja polityczna Polski i Litwy na arenie międzynarodowej?

Informujemy uczniów, że w umowie zawartej w Krewie pojawiło się określenie *applicare*, które każda ze stron rozumiała inaczej. Polacy uważali, że Litwa zostanie włączona do Polski, a Jagiełło – że nastąpi połączenie dwóch krajów pod jego władzę. Należało zatem tę kwestię doprecyzować.

Prosimy uczniów, aby przeczytali podrozdział *Kolejne unie polsko-litewskie* (s. 409), obejrzeli ilustrację przedstawiającą akt unii w Horodle (s. 409), a następnie odpowiedzieli na pytania:

- ▶ Czego dotyczyła umowa wileńsko-radomska z 1401 r.?
- ▶ Jakie decyzje zapadły w Horodle w 1413 r.?
- ▶ Jakie korzyści unia w Horodle przyniosła szlachcie litewskiej?

III. PODSUMOWANIE

Zadajemy uczniom pytania:

- ▶ Któremu państwu unie polsko-litewskie przyniosły więcej korzyści – Koronie czy Wielkiemu Księstwu Litewskiemu?
- ▶ Która unia personalna okazała się dla Polski bardziej korzystna – z Węgrami czy z Litwą?

METODY KONTROLI

Uczniowie rozwiązują test na stronie [educaplay.com](https://www.educaplay.com).

PRACA DOMOWA

Dlaczego Kazimierz III Wielki nie poprosił szlachty o wyrażenie zgody na dziedziczenie tronu przez jedną z jego córek? Uzasadnij odpowiedź.